

Nedaleko Mladé Vožice je zámek Radvanov s nevelkým panstvím. Okolo r. 1750 patřil rytíři Josefu Jiřímu Jeníkovi z Bratřic, jenž za manželku pojal slečnu Karolinu ze starožitného rodu Malovců z Malovic. Jeníkovi měli dvě děti, dceru a syna. Dcera Kateřina byla starší, syn Jan mladší. Narodil se r. 1756 na zámku Radvanovském.

Němčina již tenkrát silně panovala v šlechtických českých rodinách, zvláště stavu panského. Čeština poněkud lépe se zachovala v některých rodech drobné šlechty rytířské, zvláště v těch, které měly svá sídla v krajinách ryze českých tak jako Jeníkové z Bratřic. Radvanov a všecken kraj kolem široko daleko na Tábořsku, na Bechyňsku zůstal neporušeně český. V tomto ryze českém ovzduší vyrůstal mladý Jeník, stýkáje se často s lidem na zámku, ve dvoře i ve vsi. Vídal jeho slavnosti, starobylé zvyky a obyčeje, slychal jeho písně doma od své chůvy i venku ve dvoře, na polích, na lukách; lid tenkrát ještě mnoho zpíval, doma, při tanci a při polních pracích. Mladý Jeník bezděky se těm písním naučil a mnohé z nich zapamatoval si pak až do vysokého věku, oblíbil si je, ač tenkrát lidové písně neměly žádné vážnosti a považovány byly za sprosté.

V Radvanově nebylo kostela; za nedělních jasných

jiter vyjížděl ze zámku panský kočár na ohromných perách. V něm pan Jeník z Bratřic v bílé vlásence s copem, pánovi po boku jeho manželka důstojné postavy v napudrovaném vysokém účesu, v hedvábných šatech dlouhého života; proti nim malá slečna, dcerka jejich, a panáček ještě menší, malý Jeníček z Bratřic. Vůz vyjel alejí starých lip, jejichž dlouhé stíny nehnutě spočívaly na vyzářené cestě a kvetoucích lukách při ní. Kočár hrčel do Vožice suchou silnicí mezi poli. Osení v pravo, v levo se vlnilo, skřivani zpívali vysoko pod modrým, zářivým nebem. Krásně se jelo, bylo mile, volno a veselo.

Dlouho však netrvaly ty jízdy a volný život. Když bylo Jeníčkovi deset let, musil z domova. Tenkrát smutně kráčel ke kočáru, do něhož usedl s vážným otcem, bez matky a bez sestřičky; s těmi se musil rozžehnat.

Tentokráte hrčel vůz stichlou krajinou. Již nezpívali skřivani, nebe bylo šedými oblaky zaklopeno, v polích samé strniště a studeně foukal vítr. Všude smutno a pusto. Jen pasáčky u ohňů bylo vidět a tu tam ovčáka s huní přes ramena hlídajícího stádo ovcí. A dál než do Vožice jel kočár, dál a dále neznámou již krajinou; až pak zmizely pole a luka, dřevěné vesnice, chlumpy, tmavé bory a tiché rybníčky v jejich tmavém stínu. Pak už jen vysoké domy v pravo, v levo, zděné, cihlami nebo šindelem kryté. Vůz hrkotal po nevalném dláždění velkého města, královské Prahy, až zastavil v neširoké, zasmušilé ulici

před dlouhým, dvoupatrovým domem opodál starého, vysokého kostela.

A kolem šum, hluk, proud lidí ulicí dolů, nahoru. Ta zasmušilá ulice jmenovala se Dominikánská,*⁾ a ta šerá budova s velkým průjezdem byl svatováclavský seminář, či jak se tenkrát říkalo „semenarium sv. Václava“.**⁾ Do něho zavedl rytíř Jeník z Bratřic svého synáčka.

II.

Ruch na ulici, ruch v rozlehlé budově seminářské o třech nádvořích, dole i nahoře na chodbách a v jizbách. Přebývaloť tu přes sto padesát chovanců ve třech odděleních. V prvním, šlechtickém, jež slulo *communitas nobilium*, bylo čtyři a dvacet šlechtických synků, požívajících stipendia císaře Ferdinanda; v druhém filosofové a theologové, v třetím gymnasté, ti všichni z rodin měšťanských. Jezovité měli správu semináře.

Sem tedy zavedl Radvanovský pán svého synáčka, který připočten do oddělení šlechtického. Dostal černý plášťík se žlutým výložkem, jaký měli všichni v tom oddělení, a nosil cop jako všichni. Když se ráno strojili, pomahali sobě navzájem. Jeden druhému pletl cop, „tupíroval“ jeho toupet, t. j. účes nad čelem a dělal mu „krousle“ či „vukličky“, jak se tenkrát říkalo umělým kadeřím nad spánky.

*⁾ Nyní Husova třída.

**⁾ Nyní německá technika.

Malý Jeník z Bratřic začal chodit do gymnasia, kteréž bylo v jezovitské kolleji u sv. Klimenta. Tehdejší gymnasium mělo jenom šest tříd, z nichž pátá slula „poësis“, šestá „rhetorika“, a žáci jejich početové a rhetorové. Kdo odbyl gymnasium, a chtěl dále studovati, vstoupil do filosofie, která měla tři ročníky a počítala se již k vysokému učení. Teprve po odbyté filosofii mohli se studenti oddati studiu práv nebo lékařství nebo bohosloví, jak si kdo vyvolil.

Na gymnasiu panovala latina. Ta byla hlavním předmětem. Jí věnován největší počet vyučovacích hodin. Vedle ní učili jezovité ještě náboženství, počtům, za příležitosti také trochu dějepisu, ale jen řeckému a římskému. Z domácích dějin neuslyšeli studenti ani slova. Zeměpisu a přírodopisu se vůbec neučilo, mateřský jazyk se nepěstoval. Všecko jen latina. Žáci měli se naučit nejen rozumět latinským spisům, ale i latinsky hovořit. Proto profesoři jezovité vykládali a zkoušeli po latinsky a studenti musili latinsky odpovídat a mezi sebou také tak rozmlouvat. Kdo zapomněl a ve škole promluvil na kamaráda mateřským jazykem, byl pokutován. A tak hovořili po latinsky, ať to kdo lámal jak lámal; často bylo to divné „žvachtání“, jak Jeník později poznamenal. Latinsky se také modlili, a nejen v kostele, ale i doma, ráno i večer.

Jezovité nepřáli pokroku, nezaváděli oprav; své školy udržovali tak jak je měli před dvěma sty léty. Myslí chovanců svých neprobouzeli, anobrž je

udržovali v pověrách i ve víře v duchy a strašidla. Tak byl veden i mladý Jeník z Bratřic.

Když si odbyl gymnasium, chodil do filosofie a po té studoval práva. To již nosil po boku kord, jak tenkrát bylo právem universitních studentů. Na služby boží chodili chovanci svatováclavského semináře do kaple Betlemské, v našich dějinách přepamátané. Od časů, kdy v tomto kostele kázával Mistr Jan Hus, slavné paměti, až do doby, kdy sem mladý Jeník z Bratřic chodíval, mnoho se změnilo za správy jezovitů, kteří kapli Betlemskou si koupili r. 1661 za 32.000 zl. Některé však památky z časů Husových přece se zachovaly. Tak rozmanité průpovědi z písma svatého po stěnách namalované, tak i stará, dřevěná kazatelna, se které Hus kázával. Ale nikdo už necho- dil líbat ji jako se dalo ještě v první polovici sedm- náctého století.

V sakristii také ještě stála prostá lavice, na které Hus sedával, a z které si návštěvníci Betlemské kaple uřezávali třísky na památku a to tak často, že místem bylo možná i pěst jí prostrčiti. To byly staré památky. Nově však zřízeny oltáře ne již gotické, ale barokové, plné řezeb, ozdob, pozlátka, maleb, jak jezovité si je ve všech svých kostelích zařizovali. Novější také byla studna a výborné prý vody, vykopaná v kostele v první polovici sedmáctého století.

Do těchto památných místností chodíval pan Jeník jako student. Ale pak se dočkal i zkázy Betlemské kaple; byl mladým důstojníkem, když ji rozbořili,

r. 1786. Jeník pak ještě u vysokém věku na ni vzpomínal i na Mistra Husa, jehož se stal upřímným ctitel, a zaznamenal, že císař Josef II. velice litoval Betlemské kaple, když uslyšel, že památná ta budova byla z přílišné horlivosti ouřední zničena.

V semináři svatováclavském mívali ob čas veselost a kratochvíli. Jezovité totiž pečovali o to, aby se jejich studenti naučili pěkně přednášeti. Proto musili ve škole deklamovat básně i celé řeči, a také vystupovat i na divadle, hlavně studenti nejvyšší třídy, rhetorové; ovšem nehráli na divadle veřejném, nýbrž na školním jevišti, jež se k takovým představením, obyčejně latinským ale také českým a později německým, zvláště postavilo.

V semináři svatováclavském měli své vlastní divadélko, na kterém chovanci dávali o masopustě veselé zpěvo hry, někdy latinské, někdy české ba někdy i v obojím jazyce, míchanice latinskočeské. Hudbu k nim skládal František Tuček, regens chori u sv. Petra na Poříčí († r. 1780). Hry ty provozovali chovanci sami, neboť bylo mezi nimi mnoho hudebníků a cvičených zpěváků. Hráli a zpívali všecky úlohy i ženské.

Jeník sám v žádné z těch zpěvoher nevystoupil, zapamatoval si však nejednu arii z nich, ba jednu z těch zpěvoher českých, která mnohokrát byla provozována, zachoval v paměti své celou i do svého stáří, kdy si ji pro památku zapsal. Jmenovala se „Verbování na koňském trhu“ a byla o třech jedná-

ních. Líčí se v ní, jak verbíři svádějící mladé muže, aby se dali na vojnu, zlákali mladého sedláka, že se dal k dragounům. Měl zlou ženu a chtěl se jí zbavit. Ale nezbavil, neboť v tom, když se dal odvést, žena jej stihla a šla s ním také na vojnu. Zlá žena mu zůstala a nad to měl zlého kaprála, který jej také bil.

Osoby té zpěvohry byly :

Kaprál od verbunku.

Zdeněk, pacholík selský.

Anna, manželka předešlého.

Bohuslávek }
Mareda } dva sedláci, každý z jiné vesnice.

Dva panduři v svém národním oděvu s puškou na rameně.

Rozliční diváci, kteří se s verbíři po Koňském trhu procházejí.

K tomu na ukázkou slov či textu zpěvohry tento kousek z prvního jednání :

Kaprál. Halt, Landsmann, wohin?

Zdeněk. Pane kaprál, já nerozumím.

Kaprál. Was? Schwernoth, nerozumím?

Zdeněk. O ne, já německy neumím.

Kaprál. Však my známe taky česky
tak dobře jak německy.

Máte-li kuráž na vojnu?

Zdeněk. O ne, já musím jít k ženě domů.

Což by moje žena řekla —

Desátník domlouvá, přemlouvá, až Zdeněk se posléze rozhodne :

Jestli nové šaty
s prýmem klobouk taky
dostanu,
dám já se vám taky
vy páni soldáti
na vojnu. —

III

Když Jeník byl v právích, dal se na vojnu. R. 1774 stal se kadetem u pěšího, českého pluku hraběte Oliviera Wallisa (plzeňský pluk, č. 35.), ve kterémž pluku pak sloužil až do r. 1799, tedy pět a dvacet let. Když přišel na vojnu, bál se ještě strašidel a duchů, jak jej k tomu jezovitské vychování přivedlo. Sám o tom vypravoval, že se tenkrát bál sám vyjít v noci, s hrůzou čekaje za každým krokem, že ho nějaká dušička chytne za pačesy. Než vojenská služba, zvláště starý jeden desátník v jeho setnině záhy jej vyhojili z těch strašidel.

Jeník se dostal k pluku, jenž jako každý jiný měl také prapor granátníků, samých vybraných mužů vysoké postavy. Uniforma v pluku všecka bílá; bílý fráček se šůsky červeně vyloženými, červený ležatý límec, červené výložky u rukávů, bílé, přilehavé nohavice, černé gamaše nad kolena, řemení bílé. Na hlavě čáko; granátníci však nosili na hlavě vysokou, huňatou čepici. Všichni měli pušku s křesivem, všichni cop předepsané délky.

Pluk doplňoval se odvodem; vojenská služba trvala tenkrát do smrti. Kromě odvedených, domácích, sloužili v pluku také cizozemci za žold, kteří však rádi ze služby utíkali. Při pluku bývalo dost ženatých vojáků s ženami. Každý pluk měl pro své děti t. j. pro své chlapce, svůj vychovávací ústav. Pluk, u kterého Jeník sloužil, měl svůj ústav v Plzni. Mezi důstojníky, většinou Němci, bylo také dost cizozemců. Jeník, tenkrát už uvědoměly Čech, trpce, s rozhořčením nesl, že většina těchto důstojníků českým vojákům se posmívala a s nimi zle, ano ukrutně nakládala.

Pluky tenkrát často měnily svá stanoviště; nikam však nebyly dováženy, všechny cesty musily pěšky vykonat. Vojáci bývali často a dlouho na pochodech. Tak se dostal Jeník r. 1778 až do Bavor a zase do Čech, kdež byl se svým plukem brzo tu, brzo tam, v městech i na vesnicích, do kterých dávání vojáci sedlákům na byty. Když se stavěla pevnost Tereziánská, dostal se Jeník k té stavbě r. 1787 a bydlil s vojáky v barákách před pevností.

Na jaře r. 1788, když meškal na dovolené, byl pojednou povolán k praporu, aby s ním táhl do pole, proti Turkům. Opatřiv si kočárek a dva koně, jak důstojníci tenkrát do války mívali, jel za plukem. S ním postupoval do Rakous, odtud po Dunaji jeli na turecké hranice. Dne 5. května, tedy skoro dva měsíce po tom, co vytrhli z Čech, byli v Petrovaradině. Strašlivá vedra je močila a žízeň; z nouze pili

vodu z Dunaje, z čehož vznikly nemoci; nad to snášeli muka, jež jim působili strašliví komáři. Při tom služba těžká a nebezpečná, neboť Turci přijížděli na lodicích, čajkách, a přepadali pikety a stráže. Každou chvíli strhla se někde srážka. Kde Turci zvítězili, uřezali padlým hlavy, nabodávali je na tyče a odváželi do Bělehradu.

V listopadu téhož roku 1788 vytrhl Wallisův pluk z neblahých těch končin a vypravil se do Rakous na zimní byty. Šest neděl trvalo, nežli dorazili do Welsu v Horních Rakousích. Jeník se svou setninou dostal se do Gmundenu. Tam zůstali až do června. V polovici toho měsíce přišel náhlý rozkaz, aby se přichystali na pochod a zase proti Turkům. Dne 24. vypravili se do pole. V srpnu ocitli se v Banátu.

Začátkem září vydali se na tajný, noční pochod, za kterého nikdo nesměl pod trestem smrti ani zakřesat ani si zakouřit. Když vojsko a s ním setnina Jeníkova dorazili k Sávě, nebyl loďkový most ještě hotov. Teprve ráno, dne 11. září mohli přejíti řeku. Toho dne a nazejtří postupovali k Bělehradu srbskému, jenž byl v rukou tureckých.

Nastaly oblehací práce, při kterých Jeník s mužstvem často musil krýt a chránit pracující a to za stálého nebezpečení. Pak nastala prudká střelba na bělehradskou pevnost. Dne 30. září nařídil vrchní velitel, generál Laudon, útok na rácké předměstí, kteréhož útoku se také Jeník účastnil. Země se třásla za hřímání děl, a jak předměstí hořelo, slyšeli útočící

hřmot bořících, řítících se stavení. Útok se zdařil, předměstí opanováno. Za týden dne 7. října se Bělehrad vzdal.

Z této výpravy odnášel si Jeník, jenž nebyl poraněn, na památku arabskou listinu a malé modlitby arabsky psané; vzal je za útoku padlému, mladému důstojníku tureckému, jenž je měl na krku zavěšeny. Jeník raněn nebyl, ale zlou výsluhu z té turecké vojny si odnášel — zlou zimnici. Nemoc byla tím trapnější, poněvadž neměl ani řádného ošetření ani slušného přístřeší. Teprve v Karlovicích a pak v Novém Sadě bylo lépe. Odtud vydal se na další cestu přes Uher-sko do Rakous.

V lednu r. 1790 dostal dovolenou; i vypravil se do Čech ku své sestře, ovdovělé hraběnce Vratislavové, na Radvanov, do svého rodiště. Tam zůstal až do jara. Na zimu se dostal, byv povýšen na nadporučíka, do posádky v Chebu. Pobyl tu přes rok. Zatím strhla se nová bouře válečná. Francouzská republika vypo-věděla r. 1792 Františkovi jako králi uherskému a českému válku. V polovici prosince vytrhl Jeníkův pluk přes Stody a Klenč do Bavor. V únoru dorazil dále Německem až k Rýnu. Na této výpravě začal Jeník psáti deník, do kterého zapisoval válečné události i své příhody rozmanité.

Z Německa proniklo císařské vojsko a v něm pluk Jeníkův do Belgie. Přes Brussel dostal se Jeník se svou setninou do města Soignies (Soaň), kdež je obyvatelstvo uvítalo vyzváněním, ač byl velký pátek.

Jeníka tu mile překvapila zvonková hra na věži. Naslouchal jí s potěšením, poněvadž mu připomínala „milé, hlavní město Prahu, kdež za mladých let slyšával zvonkovou hru u kapucínů na Hradčanech“.

Začátkem dubna r. 1793 přešli belgické hranice a vtrhli do Francie; Jeník však se tam daleko nedostal. Došloť ho náhle oznámení, že je přeložen ke granátnickému praporu svého pluku, a ten prapor ležel toho času — v Čechách, v Praze. Jeník uvítal s radostí tu zprávu a konal ihned přípravy na dalekou cestu. Dne 25. dubna vydal se do Čech.

IV.

Jel přes Lutich v Belgii do Němec. V Nassavsku setkal se s krajany; byli to čeští pacholci a sedláci u přípřeží, jež vezly střelivo určené pro vojsko, oblehající pevnost Valenciennes (Valansjen) ve Francii. Vezly je z Čech až do Koblence nad Rýnem, odkudž se vracely. Jeník počítal, co asi stojí jedna puma vezená z Prahy do Francie.

Jel na Bamberg, odtud chtěl přes Cheb do Prahy, na kterou se srdečně těšil. Ale cestou, v Chebu, došla ho zpráva, že granátnický prapor, k němuž byl přidělen, zatím opustil Čechy a že je na pochodu přes Německo do Francie proti nepříteli. Jeník musil za ním, Prahy ani nespátřiv. V Bavořích za Norimberkem stihl svůj prapor. Kudy jeho granátníci táhli, všude byl shon lidí, všude se sbíhali podívat se na ten

vybraný lid, v jehož řadách nebylo ani jediného malého muže. A zrovna setnina, u které Jeník sloužil, měla největší habány, bez malička šest stop čili dva metry vysoké, některé i přes ně.

Jeník uvádí v svém deníku všechny granátníky své setniny jménem. Měla dva bubeníky, dva pištce, kteří na pochodu pískali do kroku, a dva tesaře. Vojáci byli hladce oholeni. Jen tesaři směli nositi nejen kníry, ale také licousy nebo dlouhou bradu. Ku granátnické uniformě měli ještě koženou zástěru a sekeru v bílém koženém pouzdře, kterou nosili na rameni.

Prapor postupoval Německem opět do Belgie. V červnu tam dorazili. V září pomáhali obléhati pevnost Maubeuge (Móböž). Při výpadu z této pevnosti byl zajat bývalý poštovník Drouet (Drué), nyní komisař francouzské republiky, ten, jenž r. 1791 poznal prchajícího krále Ludvíka XVI. a způsobil jeho zatčení. Zajatý Drouet byl odvezen na Moravu a chován jako vězeň v Olomouci.

Za té bouře válečné účastnil se Jeník se svou setninou různých obhlídek, šarvátek i bitev. Tak dne 13. června 1794 bojovali v bitvě u belgického městečka Hooghlede (Hóchléde). Francouzské armádě velel generál Pichegru (Pišgrý). Bitva částečně i po lesích zuřila. Strašlivá byla ozvěna dělových ran, jež ze všech stran hřímaly, strašlivé praskání ustřelovaných snětí, ze kterých třísky lítaly daleko a zraňovaly.

Jeníkův prapor stál v širém poli, když mu dán rozkaz, aby nastoupil do ohně. Za deště kulí hnali

se volným polem. Jeník veda své oddělení, měl šavli vzhůru nad hlavou. V tom mu rázem vyražena a odletěla kus. Granátníci to zpozorovali, sebrali ji, ale již také viděli, že pravice jejich nadporučíka klesla a že jeho bělostný frak zalévá se krví. Šest granátníků přiskočilo, obklopilo jej a odvádělo. Poslal je zpět do boje až na jednoho; Špinka se jmenoval. Ten strhnuv s hrdla bílý šátek, zavázal Jeníkovi na rychlo ránu a vedl jej do zadu k nedalekému lesu a odtud na obvaziště.

Když mu tu ránu jak náleží obvázáli, naložili jej s jinými raněnými na žebřinový vůz a vezli jej do nedalekého městečka. Cestou potkali několik vojaček z Jeníkova pluku, které, když shlédly raněné, zvláště Jeníkův krví zalitý a postříkaný bílý kabátec, daly se do nářku a s pláčem ptaly se po svých mužích.

Raněného Jeníka zavezli do Gentu, odtud do Němec, do Cách. V září vrátil se, ač se mu rána ještě z plna nezacelila, k vojsku. Zimu strávil v různých bytech. Začátkem r. 1795 přebýval u polesného, velmi vzdělaného muže. Měl mnoho knih, ale špatnou kuchyni. Proto začal se Jeník sám starat o svou kuchyni, ano někdy i sám se dal v té sněhem zachumelené myslivně do kuchaření a šířil slávu české kuchyně mezi Němci, jmenovitě „taženým štrudlem“, který se mu zvláště povedl a Němcům nad jiné chutnal.

Na jaře musil nechat klidného kuchaření a knih, a zase do války. Bojováno ten celý rok a také příštího r. 1796. Když císařská armáda stíhala francouzského

generála Moreaua (Moróa) a jeho vojsko, dostal se Jeník opět až k Rýnu, až k samé Basileji, kdež, jak vzpomněl, „bylo světoznámé concilium, k němuž také byl pozván český vojevůdce Prokop Holý či Veliký.“

Na jaře r. 1797 došlo Jeníka od jeho sestry Kateřiny, ovdovělé hraběnky Vratislavové, psaní, kterýmž mu oznamovala, že se provdá za barona Henneta. A zvala bratra na svatbu. Poněvadž Jeník tou dobou zdědil panství Střezmířské u Tábora, vymohl si dovolenou a vypravil se do Čech. Na cestu měl kočár a čtyři koně. S ním jel také jeho vojenský sluha a tesař z Jeníkovy setniny, Lukáš Burian. Koncem června blížili se k českým hranicím. Cesta od Mnichova pod lesy vedla do kopce a tu Burian i druhý sluha slezli, jak už před tím učinil Jeník, jenž zůstal pozadu. Najednou spatřil, že sluhové jdoucí kus před ním, padli, jakoby je někdo podřal; padli, ale zase vstali.

Když jich Jeník došel a ptal se, co jest, ukázali mu, tadyhle že přešli hranice, tadyhle že vstoupili na českou půdu a tu že z radosti políbili. Ta jejich láska k rodné zemi těšila Jeníka a tak se mu jejich jednání líbilo, že oběma slíbil dobrý oběd. Také jej pak dostali, když dojeli do Horšova Týna. Bylo právě v neděli.

Na svatbu své sestry přijel pan Jeník pozdě. Ale měl se přece dobře v Praze u švagra barona Henneta a pak na svém panství v Střezmíři, kamž si zajel a kdež právě byly žně. Nový pán chodil na pole, mezi poddané, rád s nimi hovořil a naslouchal jejich písňím. Z těch mnohé slýchal už za svého dětství; než také

nejednu novou tu pochytil a dobře si zapamatoval. V pozdějších letech si je napsal a tak u něho vlastně byla první sbírka našich národních písní.

Poklidný život na venkovském zámečku se Jeníkovi zalíbil tak, že se mu hrubě nechtělo zase na vojnu. Ale šel přece, na podzim toho r. 1797. Dlouho tam však už nevydržel. R. 1799 se s ní rozloučil. Sloužilť už pět a dvacet let a za tu dobu se mu i zdraví porušilo. V březnu r. 1799 se rozžehnal se svou setninou. Naposledy si ji dal povolát do zbraně, sešikoval ji do čtverce a promluvil k ní po česku. Děkoval vojákům za věrnost a oddanost, za kázeň vždy zachovávanou a skončil takto :

„Důvěřuju se, že během válečným do pole vytrhše, pamětlivi budete, že z krve národu slovanského pocházíte, jehož válečné skutky a hrdinské činy okolní národové po všechny časy až do dneška vyhlašují. Mějte vždy na paměti nepřemoženého reka Jana Žižku z Trocnova, vůdce lidu táborského, kterýžto tak jako v starém zákoně Josue zvukem jediné trouby Jericho rozbořil, on, Žižka pouhým jménem a hlasem svým vojsko německé jako stádo rozplašil a zahnal. Podobně hleďte na Prokopa Velkého, před kterým veškerá říše německá trnula, též i Řím —“ Na konec žádal, aby jej vojáci v náchylné paměti dlouhý čas podrželi a přál jim, aby se měli vždy dobře.

Byl pohnut a vojáci také, mladší i starší, z nichž ne jeden už šedivěl. Přemnohým se oči zakalily, když jejich hodný pan kapitán vsedl do kočárku a odjížděl.

Mířil do Čech, do Prahy. Z vojny nejel sám, nýbrž ve společnosti svého sluhy Buriana, který už jednou, r. 1797, jej doprovázel do Prahy a na zámek Střezmířský. Lukáš Burian, selský synek ze Skočic u Přeštic, byl jako všichni na vojnu odveden nadosmrti. Když Jeník odjížděl nadobro do Čech, sloužil Burian už jedenáctý rok. Jeník, kterýž si jej u setniny oblíbil, vykoupil jej z vojny, jak tenkrát bylo možná, a postavil za něj cizozemce.

Rytíř Jeník z Bratřic prodal své panství Střezmířské a usadil se v Praze, nejprve ve Spálené ulici. Komorníkem jeho byl Burian, jenž přibyv do Čech, se oženil. V tom domě na Spálené ulici narodil se mu r. 1802 syn, Tomáš. Když chlapec se naučil číst, půjčoval mu pan Jeník české knihy, jmenovitě Pelclovu Kroniku a pečoval o to, aby v něm probudil a utvrdil národní uvědomění. Malý Tomáš záhy osiřel; zemřel mu otec, pak i matka odešla na věčnost. Jeník se o něj staral, šaty opatřoval mu, na učení ho dal. Řemeslo však se Tomášovi nelíbilo a tak r. 1816, to mu bylo čtrnáct let, dal se na vojnu, k dělostřelcům.

Za té vojenské služby nepřestal se vzdělávat, obzvláště v českém jazyku. Po pětadvacíti letech stal se poručíkem a ustanoven za učitele české řeči a literatury při vojenské Akademii v Novém Městě za Vídní. Na svého dobrodince rytíře Jeníka nezapomněl. Psal mu a Jeník mu také posílal listy, a vyslovil mu

své potěšení nad tím, že miluje svou mateřskou řeč. Velkou radost také měl starý pan Jeník, když se Burian stal důstojníkem. Tou dobou Burian už spisoval, a po česku, o věcech vojenských, o českém puškařství, o vojenských názvech ve válečném umění Čechů v patnáctém století, hlavně za dob husitských; tvořil také české vojenské názvosloví a to tak zdařile, že slavný náš Josef Jungmann vzal všechny ty názvy Burianem utvořené do svého velkého Slovníku.

Než také rytíř Jeník nezahálel. Také spisoval a to velké zvláštní dílo o mnohých svazcích. „Bohemica“ se jmenuje. Obsahuje velikou míchanici nejrozmanitějších historických zpráv, výpisků z tištěných starých knih i rukopisů, latinských, německých, českých veršovaných skládání, národních písní, vlastních příhod a pamětí. Do tohoto díla vepsal také text české opery, dávané za jeho studentských let v semináři svatováclavském. Mezi listy těchto rukopisných svazků vlepoval původní, staré listiny, kresby, tam také je ta arabská listina, o které jsem již vypravoval, i malý kousek z pláště Karla IV. z královské hrobky u sv. Víta na Hradčanech.

Tato Jeníkova práce přemnohých let, svazky „Bohemik“, ze kterých ze všech vane duch vroucího vlastence a muže svobodomyšlného, roptýlily se po Jeníkově smrti a zůstaly dlouhá léta rozptýleny, až šťastnou náhodou šeslo se všech sedmnáct v bibliothéce Musea království Českého; tam zůstanou zachovány pro všechny časy. Jeníkův deník z let vojen-

ských jest v Buchlově na Moravě v knihovně hraběte Berchtolda.

Jeník rytíř z Bratřic za svého pobytu pražského chodil na česká divadelní představení, která tenkrát se dávala jen v neděli odpoledne v německém divadle, poněvadž Čechové neměli ještě svého vlastního divadla. Tím se veřejně také hlásil jako vlastenec; své vlastenecké smýšlení projevował i ve společnostech, ve kterých tenkrát všude ještě němčina panovala, a to tak rozhodně, že mu ve zněmčilé té společnosti pražské říkali „poslední Táborita“.

„Bohemica“ psal všecka sám, vlastní rukou. Ale pak, když sestáral, počal mu slábnouti zrak a již těžko psal. V listu Burianovi zaslaném si naříkal, že psaní píše kolik dní, denně jenom už několik řádek. Pak už ani na to nemohl; už jen diktoval a cizí ruka psala synu jeho komorníka Lukáše Buriana, toho času setníku a profesoru české řeči a literatury. To bylo rytíři Jeníkovi už sedmaosmdesát let. Dvě léta po té zemřel, v devadesátém roku svého věku.

Dne 29. srpna 1845 o šesté hodině na večer byly ostatky ctného rytíře v domě „u bílé svíčky“ v Jilské ulici v Praze vykropeny a do Chotyšan u Vlašimi odvezeny, kdež je uložili do hraběcí hrobky. Pohřeb obstaral sestřenec Jeníkův, syn jeho nebožky sestry, hrabě Vratislav z Mitrovic. Při tom pohřbu byl šlechtický znak Jeníkův na rakvi obrácen na znamení, že je poslední svého rodu.

Narodil se za smutných dob úpadku a ponížení

českého národa; uviděl však i jeho vzkříšení, dočkal se jak v jazyku českém, před tím opovrhovaném a utiskovaném, vytvořena byla znamenitá díla básnická i vědecká, dočkal se velkých našich spisovatelů Jungmanna, Kollára, Čelakovského, Máchy, Palackého, s nímž a s jeho rodinou se přátelsky seznámil, a mohl se na sklonku svého života těšiti jistotou, že nezahyne český národ, kterého se vždy statečně zastával doma i v cizině, který tak vroucně miloval.

U samého parku Chotyšanského ve stínu chmurných, jehličnatých stromů je za zdi hřbitov a prostřed hřbitova starobylý kostel. Za ním, v obzoru, z pásma lesů modrá se Blaník, tajemná hora, v níž čeká svatováclavské vojsko. Tu v kostele pochován v hrobce svých příbuzných pan Jeník. Deska z červeného mramoru ve zdi označuje místo a latinský nápis nahoře hlásá, že ten památník postavil svým předkům Sigmund hrabě z Berchtoldů r. 1880. Nápisy kolem jsou české. Na hoře v levo u hlav čteme: Jan Jeník rytíř z Bratřic † 26. VII. 1845.

Tu odpočívá „poslední z rytířů českých —“ A Blaník jej hlídá. —